

1. Hanke eesmärk

Hanke eesmärk on tellida taastava õiguse e-kursus.

Taastava õiguse e-kursuse eesmärk on anda ülevaade taastava õiguse väärtustest, põhimõtetest ja meetodite - nagu vestlus (ingl *restorative conversation*), taastav nõupidamine (ingl *conference*) ja taastav ring (ingl *circle*) - rakendamise võimalustest vanglateenistuses, st vanglates ja kriminaalhoolduses.

Sihtrühm: eelkõige vanglateenistuses töötavad inimesed, kuid e-kursus tehakse avalikult kättesaadavaks Digiriigi Akadeemias.

Valmis e-kursus peab sobituma ja lisatakse töövõtja poolt Digiriigi Akadeemia keskkonda <https://digiriigiakadeemia.ee/>

Tööd tellitakse Euroopa Liidu kaasrahastatud projekti „Noorte õigusrikkujate retsidiivsuse vähendamine“ (2021-2027.4.07.23-0009) raames [Noorte korduvkuritegevuse ennetamine | Justiits- ja Digiministeerium](#).

2. Hanke oodatav tulemus

Hanke tulemusena sõlmitava lepingu täitmisel tuleb välja töötada terviklik taastava õiguse e-kursus, mis hõlmab e-kursuse teoreetilise sisu, õppijakeskse disaini, sealhulgas video-, heli- ja infograafikamaterjalide loomist jt e-kursuse väljatöötamiseks ja loomiseks vajalikke töid.

E-kursuse kavandis peab töövõtja kirjeldama selle toimimisloogikat visualiseerival digitaalsel kujul (näiteks skripti või teekonnakaardina, ingl *journey map*) või otse lõplikuks kasutamiseks mõeldud e-õppekeskkonnas.

E-kursuse kavand kooskõlastatakse tellija esindajaga ja on aluseks esmaste, sihtgrupil testitavate sisumaterjalide tootmisele. Kõik e-kursuse sisumaterjalid, sh videod, pildid, heli ja infograafika peavad lähtuma vanglateenistuse kontekstist.

E-kursuse läbimise oodatavad õpiväljundid:

1. mõistab taastava õiguse väärtusi ja printsiipe;
2. teab taastava õiguse väärtuste ja printsiipide rakendamise seost erinevate meetodite praktiseerimisel;
3. teab taastava õiguse meetodeid ja mõistab nende kasutamise võimalusi erinevates olukordades vangla- ja kriminaalhooldustöös;
4. teab dünaamilise turvalisuse üldisi põhimõtteid, taastava õiguse ja dünaamilise turvalisuse erinevusi ja sarnasusi ning omavahelist seost.

3. E-kursuse ülesehitus

E-kursuse eeldatav maht õppijale on 6 akadeemilist tundi (1 akadeemiline tund = 45 minutit). E-kursuse erinevaid teemamooduleid on võimalik läbida nii eraldiseisvalt (moodulite kaupa) kui ka tervikuna.

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

E-kursus peab arvestama kaasaegset õpikäsitlemist ning olema struktureeritud. Kursus on jaotatud loogilisteks alateemadeks ning iga moodul sisaldab teoreetilist ülevaadet ja praktilisi harjutusi, mis toetavad teooria seostamist vangla ja kriminaalhoolduse igapäevase tööga. Õppematerjalid peavad olema mitmekesised ning sisaldama visuaalseid ja interaktiivseid vahendeid näiteks illustreerimisi, skeeme, enesehindamise ülesandeid ja muud digitaalsed lahendused, mis toetavad arusaamist ja õppimist.

3.1 E-kursuse metoodika

- E-kursuse moodulina käsitletakse temaatiliselt või metoodiliselt kokkusobivaid teemasid. Iga moodul peab moodustama sisuliselt eesmärgistatud ja sobilikke meetodeid rakendava terviku.
- Iga kursuse moodul on eraldiseisvalt läbitav, koos peavad moodulid moodustama sidusa terviku.
- E-kursusel on sõnastatud eesmärgid ja õppijakesksed õpiväljundid. Kursuse sisu, õppetegevused ja hindamise põhimõtted peavad vastama õpiväljunditele.
- E-kursuse järkjärguline läbimine toetab moodulite õpiväljundite saavutamist. Kõigi moodulite läbimine toetab e-kursuse eesmärgi saavutamist.
- E-kursusel õppijal on võimalik selle läbimise käigus teha erinevaid teemaga seotud ülesandeid, mis teadmisi kinnistavad ja töösse rakendada aitavad.
- Vanglateenistuse võtmeisik selgitab õppevideos e-kursuse vajalikkust.
- Õppevideote loomine, mis toetavad teoreetilise sisu omandamist ning aitavad visualiseerida käsitletavaid teemasid.
- E-kursuse läbimisel ning teadmiste kontrolltesti edukal sooritamisel väljastatakse osalejale isikupärane tõend e-kursuse läbimise kohta. Tõend on eesti keeles ning on välja printitav/ alla laetav.

Kursuse ülesehitamisel on metoodiliselt olulised ka järgmised põhimõtted:

- võimaldama kursuse läbimist osalisele sobival ajal ja tempos;
- toetama jätkamist poolelijäänud kohast, kui kursus katkestatakse;
- fookuse seadmine arvestades võimalikult palju vanglateenistuse avalikke reaalseid kaasuseid, väljakutseid, igapäevaseid olukordi kinnipeetavatega või kriminaalhooldusalustega;
- teoreetiline sisu peab olema toetatud praktiliste ja eluliste näidetega, et õppijale oleks võimalik õpitut kohe kasutusele võtta.

3.2 E-kursuse esialgne sisukava

Pakkuja võib esialgselt sisukava muuta või täiendada tingimusel, et see on kooskõlas moodulite eesmärkide ja õpiväljunditega ning toetavad e-kursuse oodatud tulemuste saavutamist.

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

Pakkuja esitab pakkumuses omapoolse nägemuse e-kursuse ülesehitusest, arvestades, et moodulite arv ja maht moodulis võivad olla erinevad, aga esialgses sisukavas toodud teemad peavad olema kaetud. E-kursuse eeldatav maht on 6 akadeemilist tundi.

Esialgne sisukava

Moodul 1. Sissejuhatus

Moodul 2. Mis on taastav õigus?

Moodul 3. Taastava õiguse väärtused ja põhimõtted ning tegevusstandardid

Moodul 4. Taastava õiguse meetodid ja nende rakendamise võimalused vanglateenistuses

Moodul 5. Dünaamilise turvalisuse üldised põhimõtted, taastava õiguse ja dünaamilise turvalisuse erinevused ja sarnased ning omavaheline seos.

Moodul 6. Lõputest

MOODUL 1 – sissejuhatus

1. Tere tulemast

2. Õpijuhis

3. E-kursuse ülesehitus, ülevaade moodulitest, eesmärk ja õpiväljundid

MOODUL 2 – mis on taastav õigus?

1. Mis on taastav õigus?

2. Õigussüsteemis „karistav ja taastav lähenemine“ (millistele küsimustele otsitakse kummagi lähenemise puhul vastuseid; kes on olulised osapooled jms)

3. Kokkuvõtte teisest moodulist koos video ja praktilis(t)e harjutus(t)ega.

MOODUL 3 – Taastava õiguse väärtused ja põhimõtted

1. Taastava õiguse väärtused ja põhimõtted

- Taastava õiguse väärtused: vabatahtlikkus, kaasamine, osalemine, pühendumine, kahju heastamine, konfidentsiaalsus.
- Taastava õiguse põhimõtted:

Põhimõte 1: igaühel on oma vaatenurk, oma lugu

Põhimõte 2: meie mõtted mõjutavad meie tundeid, mis omakorda mõjutavad meie käitumist (õppevideo juurde)

Põhimõte 3: kõik, mis me ütleme ja teeme, mõjutab teisi meie ümber

Põhimõte 4: kui meie vajadused on kaetud, siis me toimime kõige paremini

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

Põhimõte 5: need, kes on sündmustest enim mõjutatud, on ka inimesed, kes suudavad leida parima viisi

Kokkuvõte kolmandast moodulist ning põhimõtete rakendamisest - terviklik õppevideo koos praktilise harjutusega.

MOODUL 4 – taastava õiguse meetodid ja nende rakendamise võimalused vanglateenistuses

Meetod: Taastav vestlus

Meetod: Taastav nõupidamine

Meetod: Taastav ring

Taastav õigus vangla- ja kriminaalhooldustöö kontekstis (miks ja millistes olukordades)

Taastava õiguse praktikate rakendamine vanglas ja kriminaalhoolduses, sh välispraktikate näited, tuues välja vähemalt kahe riigi — eelistatult Belgiast, Hollandist, Inglismaalt või Põhja-Iirimaalt näited.

Kokkuvõte neljandast moodulist ning meetodite rakendamisest - terviklik õppevideo koos praktilise harjutusega.

MOODUL 5 – dünaamilise turvalisuse üldised põhimõtted, dünaamilise turvalisuse ja taastava õiguse erinevused ja sarnasused ning omavaheline seos

1. Dünaamilise turvalisuse üldised põhimõtted
2. Dünaamilise turvalisuse ja taastava õiguse erinevused ja sarnasused ning omavaheline seos (õppevideo juurde)
3. Kokkuvõte viiendast moodulist ning terviklik õppevideo koos praktilise harjutusega.

MOODUL 6 - lõputest

3.3 E-kursuse õppematerjalide nõuded

3.3.1. E-kursuse õppematerjalide esitamisel kasutatakse mitmekesiseid meediume nt tekstid, illustratsioonid, fotod, graafilised joonised, videoklipid, interaktiivsed harjutused/ testid, simulatsioonid, audioklipid jm

3.3.2. Näitlikustatud videod, animatsioonid jm meediasisu tuleb kujundada nii, et nende tegevus toimub sobilikus keskkonnas. Õpieesmärgil loodud videod on vormistatud koos sisu mõistmist toetavate graafiliste elementide, teksti ja heliga (sh vajadusel heli ülesvõtt, helifailid). Videofailid on vähemalt 1920x1080 (Full HD) resolutsioonis.

3.3.3. Juhendmaterjalides ja audioharjutustes tuleb kasutada lihtsat ja osalejatele arusaadavat keelt, vältides liigset formaalsust. Audio heli peab olema puhas, ilma häiriva taustamüra, kaja või praksumiseta.

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

3.3.4. Helisalvestite järeltöötamise käigus tuleb eemaldada liigsed pausid ja muud sujuvat kuulamist segavad defektid.

3.3.5. Kursuse disainimisel peab töövõtja lähtuma Digiriigi Akadeemia Digiriigi ABC kursuse e-õppe disainist; vajaduspõhiselt lisatakse kuulatavatele failidele heliefekte (nt algus- ja lõpumuusika);

3.3.6. Õppematerjalid ning nende täiendamine/muutmine kooskõlastatakse tellija ja töövõtja vahel lepingu täitmise käigus. Loodud õppematerjalid ja õigused nende kasutamisele tuleb anda üle tellijale.

3.3.7. Töövõtja peab kooskõlastama kõik kursuse sisumaterjalid tellija esindajaga enne nende lõplikku kasutusse andmist.

3.3.8. Õppevideote, helisalvestiste loomise tuleb arvestada järgmist:

- e-kursus sisaldab eeldatavalt 7 õppevideot, igaüks kuni 5 minutit pikk. Täpne õppevideote arv ja pikkus lepib poolte vahel kokku lepingu täitmise käigus, lähtudes pakkumuses esitatud e-kursuse ülesehituse visioonist ja hankija vajadustest.
- töövõtja peab pakumise tegemisel arvestama, et töövõtja kohustab tasuma võimalikud otsesed ja kaudsed kulud, näiteks keeletoimetamine vms.

3.4 E-kursuse nõuded

Loodav e-kursus peab vastama järgmistele kriteeriumidele:

3.4.1. e-kursus peab ühilduma sisuhaldusplatvormiga Articulate Rise 360 või samaväärsena ning olema läbitav nii nutitelefonis kui arvutis ning ühilduma Digiriigi Akadeemia keskkonnaga;

3.4.2. kursus peab vastama WCAG 2.0 tase AA nõuetele (videotel subtiitrid);

3.4.3. kursus on tehniliselt töökorras (lingid avanevad, vajalikud vahendid töötavad, viidatud veebipõhised materjalid on kättesaadavad);

3.4.4. töövõtjal on õigus kasutada materjali loomisel toetavaid tehisarutööriistu. Tehisarutööriistade loomisel tuleb eelnevalt konsulteerida tellijaga;

3.4.5. kursus sisaldab õpijuhust, kus selgitatakse e-kursuse vajalikkust. Õpijuhust koos sisese juhataja videoga luuakse vanglateenistuse võtmeisikuga ning selle inimese leidmise eest vastutab tellija.

3.4.6. kursuse õppematerjalid ja õppetegevused on sihtgruppi kuuluvate kasutajate peal testitud (tellija poolt soovitatud vähemalt viie isiku peal) ja parendusettepanekute põhjal valmis tehtud;

3.4.7. töövõtja on kohustatud töö teostamisel järgima lepingu rahastaja tingimusi (sh teavitamisele, vormistamisele ja sümboolikale). Nõuded (nt logode kasutamine materjalidel jne) on kättesaadavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruses nr 54 „[Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine](#)“;

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

3.4.8. kõik tellijale üle antavad failid (audiovisuaalid, CVI jne) peavad vastama antud valdkonna kvaliteedistandarditele (pakkuja lisab videofailid voogedastusplatvormile ja lingib need õppematerjali);

3.4.9. töövõtja annab tellijale üle ka kursuse materjali SCORM-paketina;

3.4.10. e-kursus laetakse Digiriigi Akadeemia keskkonda töövõtja poolt ning töövõtja tagab selles keskkonnas kursuse täieliku tehnilise valmisoleku;

3.4.11. kõik e-kursuse loomise käigus loodud videod ja materjalid (sh klipid, testid, visuaalid, skriptid jm) kuuluvad tellijale ning nende edasine kasutamine, levitamine või avaldamine ilma tellija kirjaliku nõusolekuta ei ole lubatud (pakkuja annab kursusest eraldi üle graafilised failid ja videofailid);

3.4.12. kursusel osalejatel on võimalik selle läbimise käigus teha erinevaid teemaga seotud ülesandeid, mis teadmisi kinnistavad ja igapäevasesse töösse rakendada aitavad;

3.4.13. enesekontrolltestid on koostatud õpiväljundite kaupa, testide eesmärgiks on anda õppijale tagasisidet õppimisprotsessist. Enesekontrolli testide puhul on tegemist mitteeristava hindamisega, mille lävendkriteeriumiks on testide sooritamine;

3.4.14. lõputest on elektroonne, koostatud õpiväljundite kaupa ja sisaldab osaliselt samu küsimusi, mis enesekontrollitestid. Lõputesti puhul on tegemist mitteeristava hindamisega, mille lävendkriteeriumiks on testi sooritamine. Lõputestis antakse õppijale tagasiside, millest selgub, kus ta eksis ja põhjendus, mis oleks olnud õige vastus ning miks. Kui lõputest ebaõnnestub, siis uuel katsel on mõned esimesest katsest erinevad küsimused.

4. Tööde teostamine ja üleandmine

Etap I - tööde üleandmine hiljemalt 4 kuud pärast hankelepingu sõlmimist.

Töövõtja annab tellijale töö üle kahes etapis: Etapp I – e-kursuse esmane verisoon. Töövõtja peab andma üle valminud e-kursuse esmase versiooni Articulate Rise või samaväärsle platvormil Selleks tähtjaks peab olema loodud e-kursuse kuue mooduli sisu ja valminud esmane e-kursuse piloteeritav verisoon.

Etap II – e-kursuse testimine ja paranduste tegemine, tööde üleandmine hiljemalt 7 kuud pärast hankelepingu sõlmimist.

Valminud e-kursust testitakse peale etapp I lõppemist tellija poolt määratud isikute ringis ning peale kursuse Digiriigi Akadeemiasse lisamist. Testimise ja ka hilisema kasutajate tagasiside alusel laekunud parandusettepanekute sisseviimise tähtja lepivad töövõtja ja tellija kokku e-kirja teel vastavalt paranduste töömahukusele ja ajakriitilisusele.

Etappide eest tasutakse peale tööde vastuvõtmist hankelepingus määratletud tingimustel kahes osas.

5. Taustainformatsioon

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

Vanglateenistuse ülesanne on vangistuse, aresti ja eelvangistuse täideviimine ning kriminaalhoolduse ja karistusjärgse käitumiskontrolli korraldamine. Vangistuse täideviimist korraldatakse kinnises ja avavanglas ning kriminaalhooldust teostatakse piirkondlikult kriminaalhooldusosakondades. Vanglas on kinnipeetavad suletud keskkonnas ja on allutatud vangla sisekorrale. Kriminaalhooldusalused elavad kogukonnas, kuid on allutatud käitumiskontrollile.

Taastav õigus on ohvrikeskne konfliktide ja õigusrikkumiste käsitlemise viis, mis lähtub põhimõttest, et karistus üksi ei muuda käitumist, vaid püsiva muutuse loob avatud dialoog mõjutatud osapoolte vahel. Nii öelda traditsioonilises (karistuslikus) menetlusprotsessis selliseks dialoogiks üldjuhul võimalust ei ole. Taastav õigus pakub võimalust kahju- või konfliktivahenduseks (ingl *mediation*) või **dialoogiks** (ingl *restorative dialogue*), mida saab rakendada nii kergemate rikkumiste kui ka raskete kuritegude korral. Taastav õigus annab kahju kannatanule võimaluse saada vastused küsimustele, millele saab vastata ainult toimepanija. Protsess sisaldab endas oma loo, tunnete ja vajaduste jagamist ning hinnanguvaba kuulamist. Protsessi tulemusel on toimepanijal võimalus oma teoga tekkinud emotsionaalset ja materiaalselt kahju heastada, mis toetab omakorda kannatanu ja teiste osapoolte õiglustunde taastumist. Oma teo eest päriselt vastutuse võtmine suurendab toimepanija õiguskuulekat käitumist ja ühiskonna turvalisust.

Taastav lähenemine kriminaalhoolduses ja vanglas lähtub arusaamast, et õigusrikkumine ei ole üksnes reeglite rikkumine, vaid eelkõige kahju tekitamine inimestele ja suhetele. Vangla on keskkond, kus konfliktid, pinged ja keerulised suhtlussituatsioonid on osa igapäevasest tööst. Vangla iseloom – suletud ruum, piiratud valikud, erinevad isiksused ja jõuvahekorrad – loob olukordi, kus vastuolud võivad kiiresti teravned. Karistuspõhine lähenemine aitab küll tagada korda ja distsipliini, kuid ei paku alati võimalusi mõista konfliktide tegelikke põhjuseid ega toetada muutusi, mis vähendaksid tulevasi rikkumisi. Viimaste aastate rahvusvahelised kogemused ja uuringud näitavad, et süsteem, mis tugineb peamiselt repressiivsetele meetoditele, ei ole piisav ei korduvkuritegevuse vähendamiseks ega turvalise sisekliima kujundamiseks.

Kriminaalhoolduse vaatenurgast on õigusrikkumiste käsitlemine eelkõige protsess, mis ühendab järelevalve, toetamise ja vastutuse võtmise. Kriminaalhooldus toimub kogukonnas, kus inimese käitumist mõjutavad sotsiaalsed suhted, toimetulekuoskused ja varasemad kogemused. Erinevalt pelgalt kontrollivast lähenemisest keskendub kriminaalhooldus riskide mõistmisele ja maandamisele ning nende tegurite tugevdamisele, mis toetavad seaduskuulekat eluviisi. Eesmärk ei ole üksnes rikkumiste avastamine ja neile reageerimine, vaid ka tingimuste loomine, mis aitavad inimesel teha tulevikus paremaid valikuid.

Praktika näitab, et tõhus kriminaalhooldus eeldab usalduslikku, kuid selgete piiridega suhet, kus õigusrikkuja vastutus oma tegude eest on ühendatud reaalse toe ja juhendamisega. Individuaalne lähenemine võimaldab arvestada nii riskitegurite kui ka ressursidega – töö, haridus, peresuhted ja vaimne tervis on kõik valdkonnad, mis mõjutavad käitumist. Rahvusvahelised kogemused kinnitavad, et süsteemid, mis tasakaalustavad kontrolli ja

Lepingu 7-6/5623-1 lisa 1

rehabilitatsiooni, aitavad tõhusamalt vähendada korduvkuritegevust ning toetavad nii kogukonna turvalisust kui ka inimese pikaajalist taasühiskonnastamist.

Taastav lähenemine annab töötajale suurema kindluse emotsionaalselt pingelistes olukordades ning lihtsustab kiirete otsuste langetamist. Järjepidevad suhtlusvõtted vähendavad vaimset koormust ja toetavad professionaalset autoriteeti, mis põhineb usaldusel, mitte ainult kontrollil. Nii saab kujuneda töökeskkond, kus turvalisus saavutatakse ühtviisi nii ennetamise kui ka sekkumise kaudu.

Kinnipeetavate jaoks loob taastav lähenemine võimaluse võtta sisulisemat vastutust. Vastutus ei piirdu karistuse kandmisega, vaid hõlmab arusaamist tekitatud kahju mõjust ning mõtestatud samme selle heastamiseks. Taastavad protsessid aitavad kujundada oskusi, mis on vajalikud nii vanglas toimetulekuks kui ka hilisemaks taasühiskonnastamiseks: kuulamisoskus, eneserefleksioon, emotsioonide juhtimine ja probleemilahendus. Need on sageli just need kompetentsid, mille puudumine viis varasemate konfliktide ja rikkumisteni.